

ICHKI ISHLAR ORGANLARI FAOLIYATIDA RAQAMLI KRIMINALISTIKA VA
TEKNOLOGIYALARNING O'RNI VA SUD KOMPYUTER TEXNIK EKSPERTIZASI
SOHASIDAGI ISLOHOTLAR VA MUAMMOLAR.

Xidirov Asadbek Ilhom o'g'li
Ichki ishlar Vazirligi Akademiyasi
3-o'quv kursi kursanti

Аннотация: Данная статья посвящена цифровой криминалистике и технологиям, которые становятся наиболее актуальными в настоящее время, в ней рассказывается о новых технологиях и цифровой криминалистике.

Ключевые слова: история криминалистики, цифровая криминалистика, компьютерные преступления, кибератака, статистика.

Annotation: This article is about digital forensics and technologies, which are becoming the most relevant nowadays, it talks about new technologies and digital forensics.

Key words: history of forensics, digital forensics, computer crimes, cyber attack, statistics.

Annotatsiya: Ushbu maqola hozirgi kunda eng dolzarb bo'lib kelayotgan raqamli kriminalistika va texnologiyalar mavzusida bo'lib unda yangi texnologiyalar hamda raqamli kriminalistika to'g'risida so'z boradi.

Kalit so'zlar: kriminalistika tarixi, raqamli kriminalistika, kompyuter jinoyatlari, kiberhujum, statistika.

Insoniyat taraqqiyotining eng yuksak cho'qqiga ko'tarilgan davri bu XXI asr-axborot asri hisoblanadi. Ushbu asrda kompyuter vositalari va axborotlashtirish jarayonlari kashf etilib insoniyat hayotining yengil bo'lishi bilan birga tezkorlik bilan axborot olishi, saqlashi, ulardan nusxa ko'chirishi va unga taqiq qilish kabi ko'p masalalar o'z yechimini topdi. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi bilan bir qatorda bu sohada jinoyatchilikning o'sib borayotgan va rivojlanayotgan tendensiyasi mavjud. Jinoyatlarni tergov qilish ancha mashaqqatli jarayon hisoblanadi. Bu jinoiy va jinoyat-protsessual huquq sohasidagi bilimlardan, shuningdek, fan, texnologiya, san'at yoki hunarmandchilik sohasidagi bilimlarni o'z ichiga olgan maxsus bilimlardan foydalanishni talab qiladi. Jinoyat protsessida maxsus bilimlardan foydalanishning muhim protsessual shakllaridan biri bu sud ekspertizasi hisoblanadi. O'rganish natijalari bo'yicha ekspert xulosa tuzadi, bu qonun

hujjatlarida nazarda tutilgan protsessual harakatlaridan biridir. Dastlabki tergov va sud tergov davomida ham amalga oshiriladigan protsessual harakat sifatida ekspertiza ma'lumotlarning belgilangan hajmi va ahamiyati bo'yicha so'roqdan keyin ikkinchi o'rinni egallaydi. Shuni ta'kidlash kerakki, sud-ekspertizasi amaliyoti soha sifatida turli xil elementlarning murakkab tizimi bo'lib, ular quyidagilarni o'z ichiga oladi, normativ tartibga solish, ekspert faoliyati subyektlarining holati va funksiyalari, texnik vositalar va ilmiy asoslangan ekspert tadqiqotlarini o'tkazish usullari. Shuning uchun bunday murakkab, rivojlanayotgan tizimda zamonaviy texnik vositalardan foydalanmasdan turib, rivojlanish mumkin emas, albatta, ular kompyuter texnologiyalari va tizimlarini o'z ichiga olishi kerak. Hozirgi vaqtda zamonaviy kompyuter texnologiyalari juda yuqori darajaga ko'tarilganligi va ulardan foydalanishda ekspertiza tadqiqotlarini o'tkazishda odatiy operatsiyalarni ko'p jihatdan avtomatlashtirish, murakkab va mashaqqatli hisob-kitoblarning aniqqligi va samaradorligini oshirish imkoniyatini beradi. Buning oqibatida, bir tomondan, ma'lum ekspertiza tadqiqotlarini kognitiv jarayon sifatida aylantirish bo'lsa, boshqa tomondan, uning imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirishga, shuningdek, olingan ma'lumotlarning ilmiy asoslilikini oshirishga xizmat qiladi. Bugungi kunda qo'llaniladigan ko'p sonli ekspert tadqiqot usullarining har biri, jumladan, kompyuterlardan foydalanish, o'ziga xos va turli obyektlarni o'rganishda muayyan muammoni hal qilishga qaratilgan bo'lishiga qaramay, ular ham bir qator umumiy xususiyatlarga ega bo'lib kelmoqda. Ayni paytda telekommunikatsiya tizimlari, videoyozuvlarning raqamli fonogrammalari, kompyuter texnikasi va dasturiy mahsulotlar bo'yicha tadqiqotlar jadal rivojlanmoqda, sud-ekspertizalarining boshqa turlarini o'tkazish usullarini takomillashtirish ishlari olib borilmoqda. Sud-ekspertizasiga kompyuter texnologiyalarini joriy etilishi bu insoniyat faoliyatining barcha sohalarini, ham kasbiy, shaxsiy, maishiy faoliyatni kompyuterlashtirishning umumiy jarayoni bo'lib qolmoqda. Kompyuter texnologiyalari sud-ekspertizasi jarayonini ko'p jihatdan avtomatlashtirishga imkon berdi. Eksperimental ma'lumotlarni yig'ish va qayta ishlash, ma'lum formulalar va algoritmlar yordamida yordamchi hisobkitoblarni amalga oshirish, tasvirlarni tahlil qilish, individual ekspert muammolarini hal qilishda va yangi usullarni joriy etdi va ekspert tadqiqotlari metodologiyasini o'zgartirdi. Sud ekspertizasini rivojlantirish jarayoni bevosita tergov va sud amaliyotining ehtiyojlariga bog'liq. Aynan u jinoyatlarni tergov qilish uchun muhim bo'lgan holatlarni aniqlash uchun zarurligini yoki boshqa ilmiy tadqiqotlarning dolzarbligini aniqlaydi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda qonun ustuvorligini ta'minlash va sud-huquq tizimini yanada isloh qilishga, shaxsning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish, uning sha'ni va qadr-qimmatini hurmat qilish hamda ushbu sohada xalqaro standartlar va ilg'or xorijiy tajribani joriy etishga qaratilgan samarali ishlar amalga oshirildi. Shu bilan birga, jinoyat sodir etishda zamonaviy texnologiyalar va usullarni qo'llash butun dunyoda tobora ommalashib borayotganligini inobatga olib, shaxsning ijtimoiy xavfli qilmish uchun aybliligini sudda ilmiy-texnik jihatdan asoslangan ishonchli dalillar bilan isbotlash jarayonlarini yanada takomillashtirish talab etilmoqda. Jinoyatchilikka qarshi kurashish bo'yicha o'tkazilayotgan tezkor-qidiruv tadbirlari, tergov va sud harakatlarida dalillarni to'plashda zamonaviy fan va texnikaning ilg'or yutuqlarini, xususan kriminalistik ilmiy usul va vositalarni qo'llash amaliyotini yangi bosqichga olib chiqish lozim.

Sodir etilgan huquqbuzarliklarni zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llagan holda o'z vaqtida aniqlash va qisqa muddatlarda fosh etish, ashyoviy dalillarning kriminalistik tadqiqotlarini yanada takomillashtirish, shuningdek, ichki ishlar organlari ekspert-kriminalistika bo'linmalarining bu boradagi imkoniyatlarini oshirish maqsadida:

Quyidagilar ichki ishlar organlarining ekspert-kriminalistika faoliyatini yanada takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari etib belgilansin:

zamonaviy fan va texnikaning ilg'or yutuqlarini, raqamli texnologiyalarni, kriminalistikaning yangi ilmiy usul va vositalarini qo'llash mexanizmlarini joriy

etish, zamon talablariga mos avtomatlashtirilgan kriminalistik axborot-qidiruv tizimlari va axborot bazalarini yaratish;

axborot texnologiyalari yordamida sodir etiladigan huquqbuzarliklar bo'yicha raqamli ekspertizaning imkoniyatlaridan keng foydalanish, bu borada kriminalistik hisoblarni yuritish;

shaxsga doir biometrik ma'lumotlar (genomga oid axborot, yuz qiyofasi, qo'l barmoq izlari) asosida avtomatlashtirilgan identifikatsiya tizimlarini qo'llash sohasini muvofiqlashtirish mexanizmlarini tatbiq qilish;

tezkor-qidiruv tadbirlari, tergov va sud harakatlarida ashyoviy dalillar tadqiqotining yangi turlari, innovatsion kriminalistik yondashuv, usul hamda texnik vositalarini keng joriy etish, bu borada laboratoriyalar faoliyatini xalqaro standartlar talabiga moslashtirish;

ashyoviy dalillarni isbot qilishda ularning ishonchliligini oshirish bo'yicha doimiy ravishda ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini amalga oshirish hamda sud-ekspertlik faoliyatiga tatbiq etish amaliyotini yo'lga qo'yish;

ekspert-kriminalistika sohasida kadrlarni maqsadli tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish bo'yicha butunlay yangicha samarali o'quv-amaliyot jarayonini tashkil etish, ekspert-kriminalist xodimlarning mavqeyini ko'tarish hamda sud-ekspertlik faoliyatidagi xolisligi va mustaqilligini har tomonlama ta'minlash.

Xulosa qilib shuni ta'kidlash joizki, raqamli texnologiyalarni joriy etish zarurati ekspert hal qilinadigan muammolari sonining kengayishi va

murakkabligi bilan bog'liq. Hozirda ekspertiza amaliyotida qo'llanilayotgan texnologiyalarni kengaytirish va mukammallashtirish va, shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni sud-ekspertizasi ehtiyojlariga moslashtirish kerak. Bu sohani yanada rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari ekspert muassasalarining umumiy ixtisoslashtirilgan axborot-kommunikatsiya tarmog'ini yaratish yo'li bilan foydalanilayotgan axborot tizimlarini integratsiyalash, internet tarmog'idagi jinoiy ko'rinishlarga qarshi kurashish uchun zarur bo'lgan yangi ekspertiza usullarini ishlab chiqish, eng so'nggi texnologiyalardan foydalanishdan iborat bo'lib, raqamli texnologiyalar, shu jumladan, sun'iy intellekt tizimlarini joriy etish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Lex.uz (normativ hujjatlarbazasi)
2. www.google.com (butun jahon qidiruv tizimi)
3. ede.uz (milliy ta'lim internet portal)
4. <https://www.egm.gov.tr> (turkiya davlati politsiyasining rasmiy malumotlar markazi)
5. <https://uz.wikipedia.org/> (Qidiruv resurslar bazasi)